

تروعا

یهودیان ایرانی در تاریخ معاصر

ویراستار: هما سرشار

ویراستار بخش انگلیسی: دبی ادهمی

مدیر: بیژن خلیلی

CIJOH

از انتشارات مرکز تاریخ شفاهی یهودیان ایرانی

جلد یکم

پایه ۱۹۹۶

از پدر خود پرس تا به تو آگاهی دهد
و از پیرانت تا به تو بگویند

سفر تثنیه فصل ۳۲ آیه ۷

Ask thy father, and he will declare
unto thee,
Thine elders, and they will tell thee.

Deuteronomy 32:7

שֶׁאֵל אָבִיךָ וַיִּגִּדְךָ
זְקֵנֶיךָ וַיֹּאמְרוּ לְךָ:

דברים האזינו לב

سپاس

مرکز تاریخ شفاهی یهودیان ایرانی (مرکز) از همه یارانی که برای اولین کنفرانس "یهودیان ایرانی در تاریخ معاصر" ثبت نام کردند و با حضورشان پشتیبانی باارزش خود را نشان دادند صمیمانه سپاسگزار است. این یاران اولین اعضای مرکز تاریخ شفاهی به شمار می‌روند.

هیئت مدیره مرکز زحمات این یاران که موفقیت کنفرانس را باعث شدند، ارج می‌نهد:

ناصر اویسی نقاش صاحب نام معاصر ایرانی ساکن ویرجینیا که یکی از آخرین و تازه‌ترین کارهای خلاقه خود یعنی لوحه حقوق بشر کوروش را به مرکز تاریخ شفاهی یهودیان ایرانی پیشکش کرد.

خدمات حسابداری و بیمه: حمید فانی و بهروز میمند.

گروه فنی: بهمن مجلل کارگردان فنی، عباس حجت‌پناه عکاس و فیلمبردار، افسر مقدم طراح لباس، مصطفی مهدیه طراح مو و آلن گبای طراح گل

کارکنان و نمایندگان شرکت کتاب و ۸۰ ایرانیان: حسن پوستی - شیدخت حکیم‌زاده - مینو خلیلی - مهدی سررشته‌داری - علی سلامتیان - فلورا شباویز - هنریک گالستیان - گلاویژ معتمدی - هانیه مهدیقلی - ژیلای میرافشار و فریبا وثوق

داوطلبان: مرگان اوهب، منوچهر حکاکیان، پدیده رفائیل، آلبرت سرشار، سهیلا فیض‌جویندگان، شهریار کشفی، گلی گبای، ندا مجلل و فوزان نعمان

رسانه‌های گروهی ایرانی: زاون، منصور سپهربند، شهرام شهستا، پریچهر عندلیبی، داود فراهانی، قدس رضوی، پرویز قریب‌افشار، داریوش میراحمدی

سازمانهای پشتیبان: انجمن کلیمان تهران، بنیاد جامعه دانشوران یهود ایران، بنیاد فرهنگی ایرانیان، بنیاد مگیت، "بنی بریت" گروه فریبرز مطلوب، پایا - پیوند ایرانیان یهودی اورنج کانتی، جامعه یهودیان مهدی امریکا، سازمان آرت ایرانیان، سازمان ایرانیان یهودی نیویورک، سازمان بانوان مجتمع فرهنگی ارتص، سازمان بانوان یهودی ایرانی لس آنجلس، سازمان بانوان بنی بریت گروه فریبرز مطلوب، سازمان بانوان مرکز آموزشی و فرهنگی نصح، سازمان فرهنگی ایرانیان یهودی کالیفرنیا، سازمان یهودیان کرد، سیامک - سازمان یهودیان ایرانی مقیم کالیفرنیا، شورای ایرانی - هداسا، فدراسیون یهودیان ایرانی، کانون سالمندان ایرانی، گروه جوانان مگیت، گروه گلدا - بانوان مگیت، مجتمع فرهنگی ارتص، مرکز آموزشی و فرهنگی نصح

هدیه کنندگان عکس، سند، کتوبا و کتاب: منیژه ادهمی - بنیامین الیاهوزاده - جان اوریان - پری آقایی پور بهجو - منیژه و حبیب پورنظریان - داود ترمه چی - شمس ثابت - رکسانا جاوید - شمس حکمت - نوراله خرمیان - ابراهیم خوش بخش - فریبرز داودیان - سلیمان رستگار - نیمانج رفائیلزاده - عبدالله زرهی - مهدی ساعدی - ویکتوریا ستاره - صیون سرایی - نجات سرشار - شهرام سیمان - یعقوب طبری - حبیب فرح نیک - ژاله کامران - حشمت اله کرمانشاهی - ملیحه کشفی - مینو کوتال - رحیم کهن - سلطان گبای - نازنین گلجی - موسی نافع - اختر نهایی - فریار نیکبخت - ابراهیم ویکتوری - ناهید یمنی رفائیلی - پروانه یوسفزاده - ویولت یوسفزاده

شورای مشاوران مرکز: کامران بروخیم، منیژه پورنظریان، مینو کوتال، شیرین دقیقیان، سلیمان رستگار، شهرام سیمان، منصور سینایی، هایدی سهیم، ربای داوید شوفط، ایرج صفایی، نوراله گبای، نجات گبای، داوید منشری، امنون نتصر، فریار نیکبخت، داوید بروشلمی و پروانه یوسفزاده است.

فهرست

بخش فارسی

سیزده

پانزده

هفده

- معرفی مرکز تاریخ شفاهی یهودیان ایرانی

- سخن آغازین

- برنامه اولین کنفرانس

پاره یکم: مقالات

- از استر تا استر

- معرفی

- نقش یهودیان در انقلاب مشروطیت

- بناهای تاریخی یهودیان ایران و طرح

نوسازی مقبره استر

- یهودیان در نهضت‌ها و احزاب سیاسی

- جنگ بین الملل دوم و جامعه یهود در ایران

- نغمه‌های داودی

- تاریخچه سازمانهای یهودیان ایرانی

- گویش‌های یهودیان ایران

- بررسی تطبیقی یهودی ستیزی در کشورهای

اروپایی و ایران

- نقش یهودیان در بانکداری، بازرگانی و صنعت

- محلات و گورستانهای یهودی

۳

هما سرشار

۲۹

شهره آغداشلو

۳۱

امنون نتصر

۴۱

یاسی گبای

۶۹

فریار نیکبخت

۹۳

ژاله پیرنظر

۱۰۷

ساسان سپتا

۱۱۵

شموئیل کامران

۱۴۹

هایده سهیم

۱۷۱

شیرین دخت دقیقیان

۱۹۱

شکراله برآوریان

۲۱۷

جهانگیر بنایان

۲۴۱ ترجمه سلیمان نعیم

۲۵۵ مقام مادر

۲۵۷ مرثیه‌ای برای خدایان

۲۶۱ هشدار

۲۶۳ مرتضی‌خان نی داود

۲۶۵ داستان راستان

۲۶۷ در جستجوی یار

۲۷۱

۲۷۲

۲۷۳

۲۷۴

۲۷۷

۲۸۱

- متن فیلم «یهودیان شهید»

پاره دوم: اشعار

- ناصر حکاکها

- جهانگیر صداقت‌فر

- یعقوب طبری

- مهین عمید (نگاه)

- طوبی کروبیان

پاره سوم: پیامها و نامه‌ها

- فدراسیون یهودیان ایرانی

- انجمن کلیمیان تهران

- بنیاد مگیت

- امیر شوشانی

- نجات‌گبای

- مسعود هارونیان

مرکز تاریخ شفاهی یهودیان ایرانی

مرکز تاریخ شفاهی یهودیان ایرانی (مرکز) روز ۹ اوت ۱۹۹۵ در لس آنجلس، با تأیید و پشتیبانی ۱۶ سازمان یهودی ایرانی این شهر، به وجود آمد.

مرکز به عنوان یک سازمان غیرانتفاعی در ایالت کالیفرنیا به ثبت رسیده است و دارای شماره ثبت ایالتی و فدرال است.

مرکز برای گردآوری اسناد و انجام مصاحبه با افرادی به وجود آمده است که در دهه‌های معاصر ایران به گونه‌ای در تاریخ و زندگی علمی، فرهنگی، ادبی، اجتماعی، سیاسی، هنری، صنعتی و اقتصادی یهودیان ایرانی اثرگذار بوده‌اند، سینه‌شان گنجینه‌گرانبهایی از این آگاهیهاست و بخشی از تاریخ معاصر را تشکیل می‌دهند. این نوارهای مصاحبه همراه با اسناد، عکسها، نوشتارها و گفتارها در دو محل، یکی در دفتر مرکزی لس آنجلس و دیگری در انستیتوی پژوهشی دیاسپورا-دانشگاه تلوویو، گردآوری شده در دسترس پژوهشگران و علاقه‌مندان قرار خواهند گرفت.

نمونه‌ای از دستاوردهای مرکز، برگزاری یک کنفرانس سالیانه است که طی آن پژوهشگران و متخصصان تاریخ یهودیان ایرانی در سراسر جهان در آن شرکت می‌کنند. هر کنفرانس گزارش پیشرفت طرح تاریخ شفاهی و نتایج کوششهای سال قبل دست‌اندرکاران آن نیز بشمار می‌رود. در هر کنفرانس، نمایشگاهی از عکسها و اسناد قدیمی که طی سال جمع‌آوری شده‌اند، برگزار خواهد شد. پس از پایان هر کنفرانس، مجموعه سخنرانیها ارائه شده در یک جلد کتاب ترویجی و مجموعه عکسها و اسناد در یک جلد جداگانه منتشر خواهد گردید.

یکی از ویژگیهای طرح مصاحبه‌های تاریخ شفاهی برقراری یک پل ارتباطی بین نسل گذشته (سالمندان) و نسل آینده (جوانان و نوجوانان) از طریق نسل امروزی (میانسالان) است که بی‌شک بسیار پرارزش خواهد بود.

مرکز از کلیه افراد جامعه که از این فکر پشتیبانی می‌کنند و در رشته‌های مذکور تخصص دارند دعوت می‌کند به ما بپیوندند تا ما را در گردآوری تجربیات ارزشمند و ثبت خاطرات نسل سالمند ایرانی، این دانشنامه‌های زنده، قبل از آنکه دیر شود یاری دهند. ما مصمم هستیم، با احساس مسئولیت و کوشش و عشق فراوان، گذاری را که نسل گذشته به ما سپرده‌اند - تا با آن از دریای پر تلاطم تاریخ بگذریم - به دست نسل جوان بسپاریم و آسوده خیال به راه خویش برویم تا اینان ما را رهبر باشند.

این طرح توسط هما سرشار ارائه و بنیان‌گذارده شده است. اعضای هیئت مدیره مرکز دبی ادهمی، بیژن خلیلی، رکسانا رستگار، هما سرشار، هومن سرشار، یاس سعادت‌مند و فرح نورمند هستند.

سخن آغازین

نخستین کنفرانس بین‌المللی سالیانه مرکز تاریخ شفاهی یهودیان ایرانی (مرکز) که در روزهای ۱۳، ۱۴ و ۱۵ ژانویه ۱۹۹۶ برگزار شد، گامی بلند برای تحقق یک آرزوی چندین ساله بود: آرزویی برای ایجاد یک مرکز گردآوری عکس، سند، مدرک، تصویر و مصاحبه با یهودیانی که قرن‌ها در کشور ایران زندگی کردند و بخشی از تاریخ آن سرزمین بودند ولی کمتر مورد عنایت و داوری عادلانه تاریخ‌نویسان قرار گرفتند.

این طرح که در آغاز با تأیید شانزده سازمان یهودی ایرانی لندن آنجلس آغاز به کار کرد، طی شش ماه اول اجرای پروژه و به تدریج پشتیبانی هفت سازمان دیگر نیز کسب کرد. یاری بی‌دریغ اعضای یکایک این بیست و سه سازمان برای مرکز بسیار ارزشمند بود.

بخش مطالعات یهودی - یوسی‌ال‌ای، انستیتوی پژوهشی دیاسپورا - دانشگاه تلاویو، مرکز سایمون ویزنتال و موزه تالرنس (که نخستین کنفرانس در آن برگزار شد) از جمله مراکز بین‌المللی علمی و فرهنگی معتبری بودند که از همان روزهای نخست، به این طرح علاقه‌مند شدند و حمایت خود را اعلام کردند.

پس از پایان کنفرانس، بنیاد شوآ به سرپرستی ستیون سپلبرگ، مرکز موشه دایان برای مطالعات خاورمیانه و افریقا - دانشگاه تلاویو و موزه و مرکز فرهنگی اسکرپال وابسته به هیبروکالج به جمع پشتیبانان معتبر مرکز تاریخ شفاهی یهودیان ایرانی پیوستند. در حال حاضر مسئولین همه این سازمانها به گونه‌ای در پیشبرد این هدف مرکز را یاری می‌دهند.

همزمان با اعلام تشکیل نخستین کنفرانس، متجاوز از ۲۵۰ عکس، سند، کتاب و کتوبای

قدیمی، توسط علاقه‌مندان برای کپی‌برداری به مرکز آورده شد که طی سه روز کنفرانس به معرض تماشاگذارده شد. این نمایشگاه در ۶ ماه جون ۱۹۹۶ به دعوت سازمان مرکزی یهودیان ایرانی نیویورک به این شهر برده شد.

در ماه‌های مه، جون و جولای ۱۹۹۶، بیست و پنج تن از علاقه‌مندان، در دو گروه سنی جوان و میانسال، برای مصاحبه‌های تاریخ شفاهی آموزش دیدند و انجام مصاحبه‌ها از ماه اوت آغاز شد که در آرشیو مرکز نگهداری می‌شود.

مرکز در ماه سپتامبر ۱۹۹۶ به شاهره ارتباطی جهانی پیوست و روی انترنت رفت تا بدین وسیله امکان ارتباط با علاقه‌مندان به این پروژه را در سراسر جهان داشته باشد.

این کتاب برای گردآوری دستاورد بیش از دوازده پژوهشگر دانشگاهی و غیر دانشگاهی، یک هنرمند بسیار ارزنده صحنه تئاتر، چهار هنرمند عرصه موسیقی و ده هنرمند جوان آماتور ایرانی منتشر می‌شود که دعوت هیئت مدیره مرکز را برای ایراد سخنرانی یا اجرای برنامه‌های هنری پذیرفتند. لازم به تذکر است که مسئولیت اطلاعات ارائه شده در مقالات به عهده نویسنده هر مقاله است. مرکز، پژوهشهای آکادمیک ناشی از این آگاهیها را از سوی مراکز علمی و دانشگاه‌ها توصیه می‌کند.

هدف هیئت مدیره مرکز این است که یک آرشیو مرکزی به وجود آورد تا همه یهودیان ایرانی بتوانند میراثهای خود را در آن ثبت و ضبط کنند و در اختیار دیگران قرار دهند. از به پیشواز شما می‌آیم تا در حالی که تاریخ را ضبط می‌کنیم تاریخ دیگری بسازیم.

یهودیان در ایران معاصر

نخستین کنفرانس بین‌المللی سالیانه

مرکز تاریخ شفاهی یهودیان ایرانی

۱۳ تا ۱۵ ژانویه ۱۹۹۶

لس آنجلس - کالیفرنیا

شنبه ۱۳ ژانویه

نمایشگاه عکس، نشریات و کتابهای قدیمی: به یاد آنان که تاریخ را ساختند

نمایش: از استر تا استر

نویسنده: هما سرشار

بازیگر: شهره آغداشلو

یکشنبه ۱۴ ژانویه

نقش یهودیان در انقلاب مشروطیت

امنون تتصر، اورشلیم

بناهای تاریخی یهودیان ایران و طرح نوسازی مقبره «استر»

یاسی گبای، لس آنجلس

مهری که جاودانه می‌ماند: یهودیان ایران و بچه‌های تهران» (به انگلیسی)

میشل ستاین - اورز، لس آنجلس

یهودیان در نهضت‌ها و احزاب سیاسی

فریاری نیکبخت، لس آنجلس

جنگ بین‌الملل دوم و جامعه یهود در ایران

ژاله پیرنظر، برکلی

یکشنبه شب

بخش اول

موسیقی اصیل ایرانی: به یاد مرتضی خان فی داود
خواننده: شهلا سرشار رهبر ارکستر: فرید فرجاد

شعرخوانی شعرای معاصر:

ناصر حکاکها، جهانگیر صداقت فر، یعقوب طبری، مهین عمید، طوبی کروبیان

بخش دوم

برنامه جوانان هنرمندان: امید عربیان، جینا برخوردار نهایی، دیوید قدسیان، آزاده فرهمند، هومن سرشار، شاروناکیان مهد، هاله محبوبی گبای، شان طوب، فریور مبین، فریبرز داودیان

دوشنبه ۱۵ ژانویه

تاریخ معاصر یهودیان ایران (به انگلیسی)

پیمان بنونی، سن دیگو و سامی سیم نگار، لس آنجلس

تاریخچه سازمانهای یهودیان ایرانی

شمونیل کامران، لس آنجلس

گویش های یهودیان ایران

هایده سپیم، نیویورک

بررسی تطبیقی یهودی ستیزی در کشورهای اروپایی و ایران

شیرین دخت دقیقیان، تهران سخنان مهمان

نقش یهودیان در بانکداری، بازرگانی و صنعت

شکراله برآوریان، لس آنجلس

محلات و گورستانهای یهودی

جهانگیر بنایان، لس آنجلس

فیلم مستند یهودیان مشهد

تلویزیون اسرائیل، اورشلیم